

Douglas Porch: Army and Revolution. France 1815–1848. Routledge & Kegan Paul, London and Boston 1974. x+182 s. £ 3.95.

Den franske hærs historie i tiden fra Waterloo til 1848 er et emne, der ikke har tiltrukket sig megen interesse. I hvert fald ikke så megen interesse, som den der er blevet hæren i perioden 1871–1914 til del, hvor man udover de la Gorce's noget impressionistiske skildring råder over Ralstons grundige og sobre fremstilling af »civil-military relations«; hertil kommer så talrige undersøgelser af Dreyfus-affæren samt Challeners værk om den franske idé om »folket i våben«.

Douglas Porch, der er lektor i historie ved University College of Wales, har nu skrevet en redegørelse for hæren i denne periode, idet han har sat sig som mål at undersøge »grass-roots political dissent« og »day-to-day problems confronting soldiers of all ranks«. Desværre kan resultatet ikke siges at være faldet helt tilfredsstillende ud, og den væsentligste årsag hertil må nok søges i det faktum, at Porch's imponerende opbud af detaljer vedrørende politisk utilfredshed i hæren ikke forbindes med nogen klar koncept vedrørende hærens placering i det franske samfund på den tid. Og med hensyn til det sidste mål, så savnes der en undersøgelse af den øverste hærledelses forhold til den øverste civile magt, kombineret med en fremstilling af rekrutteringsprincipperne i de højere grader.

Den franske hærs problem efter 1815 gik kort fortalt ud på, at den, efter at have været den stærkeste og mest succesrige hær i Europa, pludselig måtte indstille sig på at leve en mere rolig tilværelse, præget af ringe mobilitet i graderne, utilstrækkelige aflønningsforhold og et noget spændt forhold til dele af den politiske verden. Den strid, som ind i dette århundrede skulle komme til at præge de politiske partiers indstilling til hæren, opstod nu: striden mellem venstres ønske om en værnepligtshær, baseret på den revolutionære arv om folket i våben, kombineret med en effektiv reserve og så højt krav om en forholdsvis lille professionel hær, uden reserve, og med mindst mulig kontakt med det omgivende samfund. Den tid, der forløb mellem 1815 og så St. Cyr's hærlov af 1818, som accepterede tanken om begrænset værnepligt og en reserve, og som vel nok kunne bruges som udgangspunkt for en indledende drøftelse af disse problemer, overstås hurtigt, og Porch's bog dækker i realiteten kun perioden 1823–1836. Indenfor denne har Porch nogle interessante kapitler om Soult-loven af 1832 (som afskaffede reserven formelt) og artilleriets særlige stilling, hvad angik rekruttering, garnisonering og politisk sindelag. Hertil slutter sig som ovenfor anført en minutøs, men ikke altid lige overskuelig gennemgang af den politiske utilfredshed i hæren, som Porch efter en nøjere gennemgang af forfremmelseschancer (de var ringe) og aflønningsforhold konkluderer i meget høj grad havde sit udspring i ringe sociale forhold. Det er endvidere Porch's tese, at forbedringen af disse forhold sidst i trediverne effektivt forbandt hæren med det herskende styre, i og med at den republikanske ideologi blot tjente som et »rallying point for discontent with the conditions of service«. Men at grobunden derved også var lagt for, at hærens loyalitet til regeringen var »beyond serious question for more than a century«, må nok siges at være lidt overdrevet. En nærmere læsning af Ralston (som ikke figurerer i bibliografien) lader en forstå, at således følte det ikke altid af politikerne sidst i århundredet.

Mens Porch således leverer en ikke uinteressant gennemgang af forholdene for underofficerer og menige i den pågældende periode, er der i realiteten intet at hente om forholdet mellem regering og hærledelse, udviklingen af organer til at fastlægge strategiske doktriner o. l. En anden ting, som savnes, er en redegørelse for Algiers betydning. Ganske vist argumenterer Porch for, at da der ikke var civile republikanere i Algier, var der

heller ingen politiske aktivitet dér. Det kan meget vel være, men når man holder sig Porch's interesse for levevilkårene m.m. for underofficerer og menige for øje, må det undre, at han ikke i nævneværdigt omfang har beskæftiget sig med Algiers betydning som et sted, hvor karrierebevidste underofficerer kunne omgå de meget langsomme chancer for forfremmelse i selve Frankrig, hvor mere eventyrlystne soldater kunne komme til at opleve noget af det, som Waterloo havde sat bom for, og som det ikke var muligt at opleve i Europa. En sammenligning af aflønningsvilkår og leveforhold i al almindelighed mellem hæren i Frankrig og hæren i Algier ville have været interessant at læse.

Bogen afsluttes med et appendix, rummende lister over garnisonsbyer, regimenter, indberettet for republikansk virksomhed, hvortil kommer diverse kort samt noter og en udmærket bibliografi.

Peter Hertel Rasmussen

Anne-Lise Seip: Vitenskap og virkelighet. Sociale, økonomiske og politiske teorier hos T. H. Aschehoug 1845 til 1882. Gyldendal, Oslo, 1975.

Universitetslektor i Oslo Anne-Lise Seips doktorafhandling slutter sig smukt til den imponerende række arbejder om Norges historie i 19. årh. som årene siden krigen har bragt. I flere af dem – det gælder også Anne-Lise Seips disputats – mærker man inspirationen fra hendes mand Jens Arup Seip. Han gik i spidsen med den mesterlige bog *Et regime foran undergangen* (1945, anm. i HT 11. r. II) og har fortsat med mange afhandlinger og den store biografi *Ole Jacob Broch og hans samtid* (1975).

Præstesønnen Torkel Halvorsen Aschehoug (1822–1909) var jurist med socialøkonomi og statistik som speciale. Han blev 1852 lektor og 1862 professor i lovkyndighed, senere tillige i statsøkonomi og statistik, som fra 1886 var hans eneste to universitetsfag. Af hans betydelige juridiske og økonomiske forfatterskab har *Statsforfatningen i Norge og Danmark indtil 1814* (1866) vundet en plads i historiografiens historie ved hans originale økonomiske forklaring på »Norges nedgang« (se Ottar Dahl: *Norsk historieforskning* (1959), s. 119 f.). Den ærgerrige mand udnyttede sin viden og usædvanlige arbejdskraft i flere statslige kommissioner – ofte uden at hans indstillinger blev fulgt – som politisk journalist og som stortingsmand 1868–82. Fra 1865 havde han nært samarbejde med højreministeriets chef Frederik Stang, og under den skærpede strid med venstre forsvarede han i stortinget og i sit værk om den gældende norske forfatning (1874–81) Stangs opfattelse af grundloven. I kraft af sin saglige ballast var han ministeremne, men hans optræden i erhvervslivet havde skadet hans rygte, og flere i regeringen mente at han manglede politisk fasthed og handlekraft. Forf.s fremstilling støtter denne opfattelse. Da han endelig 1874 fik tilbudt en ministerpost sagde han nej tak, efter forf.s mening fordi han vilde arbejde i stortinget for et konservativt førstekammer. Han blev dog ikke som flere havde håbet parlamentarisk leder for et nyt stort centrumsparti (af byborgere, embedsmænd og større bønder) med front mod venstre, og han forlod efter mange skuffelser og nederlag godvilligt aktiv politik. Det synes tvivlsomt om det havde været muligt for nogen at samle de forskellige konservative kræfter Aschehoug tænkte på. Han manglede i hvert fald åbenbart samlende evne og havde i det offentlige liv svært ved at skabe kontakt og vinde tillid. Det var i overensstemmelse med hans natur at være i en mellemstilling mellem flere kredse, skriver forf. (s. 129). Til gengæld supplerer hun det traditionelle negative portræt af mennesket Aschehoug som han fremtrådte offentligt med positive træk fra hans forhold til familien og private venner. Man noterer også at den forfatningspolitisk konservative mand viste betydeligt frisind i åndsspørgsmål (s. 134).